

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

ПЛАН

1. Типологія політичних систем: історичний огляд
2. Типологія політичних систем М. Вебера (за типом легітимності політичної влади)
3. Марксистська типологія політичних систем
4. Типологія політичних систем Г. Алмонда (за типом політичної культури і розподілом політичних ролей)
5. Типологія політичних систем Ж. Блонделя (за змістом і формами управління)
6. Типологія політичних систем за характером і спрямованістю політичного процесу
7. Типологія політичних систем за типом політичного режиму
8. Типологія політичних систем С.Хантінгтона (за цивілізаційними структурами)
9. Перехідний тип політичних систем
10. Інші типології політичних систем

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД

Призначення типології політичних систем

1

- виокремлювати за певними ознаками різні групи систем

2

- з'ясовувати спільне й відмінне між ними

3

- визначати закономірності переходу від одних типів політичних систем до інших

порівняльний аналіз

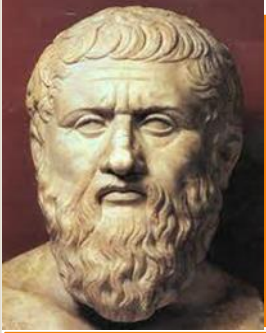
Хто
править?

Чому
править?

В чиїх інтересах
править?

ПЛАТОН: істинне правління; царська
влада; тиранія; аристократія; олігархія;
законна демократія; незаконна
демократія; тимократія

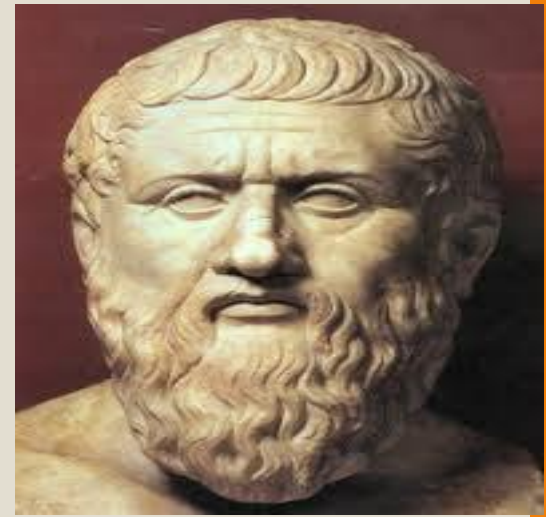

Перші спроби типології
політичних систем
(форм державного
правління)

«Держава»
«Політик»
«Закони»

ПЛАТОН

427-347 РР. ДО Н.Е.

СВІТ ІДЕЙ

СВІТ РЕЧЕЙ

Ідеальна держава Платона

Три начала людської душі

розумне

вольове

чуттєве

Три начала в державі

дорадче

захисне

ділове

Три суспільних стани

філософи
(правителі)

воїни
(захисники)

ремісники
(виробники)

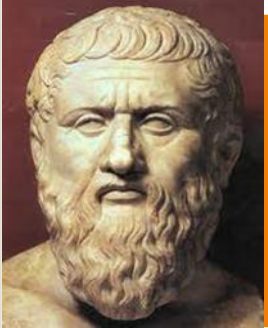

АРИСТОКРАТІЯ

МОНАРХІЯ

ПЛАТОН: істинне правління; царська влада; тиранія; аристократія; олігархія; законна демократія; незаконна демократія; тимократія

АРИСТОТЕЛЬ: правильні та неправильні форми правління

**Перші спроби типології
політичних систем
(форм державного
правління)**

«Політика»
«Афінська політія»
«Риторика»
«Етика»

АРИСТОТЕЛЬ

384-322 РР. ДО Н.Е.

- ✓ «Політика»
- ✓ «Людина - істота політична»
- ✓ Патріархальна теорія походження держави

Класифікація форм держави

Правильні форми

монархія

аристократія

політія

Кількість правителів

один

декілька

більшість

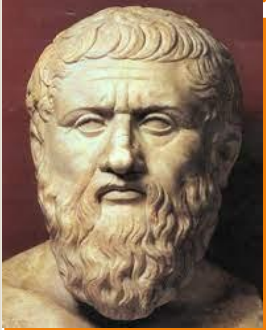
Неправильні форми

тиранія

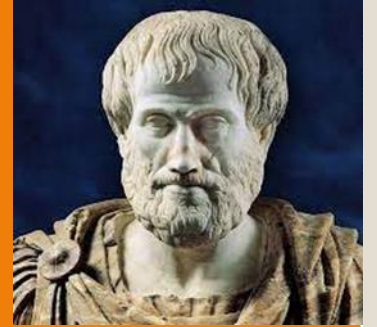
олігархія

демократія

ПЛАТОН: істинне правління; царська влада; тиранія; аристократія; олігархія; законна демократія; незаконна демократія; тимократія

АРИСТОТЕЛЬ: правильні та неправильні форми правління

**Перші спроби типології
політичних систем
(форм державного
правління)**

Н.МАКІАВЕЛЛІ: правильні форми та їх спотворення

«Государ»
«Історія
Флоренції»

НІКОЛО МАКІАВЕЛЛІ

ТВОРЕЦЬ НОВОЇ НАУКИ ПРО ПОЛІТИКУ

STATO

ДЕРЖАВА

створена не Богом, а
людьми

ЗМІШАНА ФОРМА

РЕСПУБЛІКА

Правильні форми

монархія

аристократія

народне правління

Їх спотворення

тиранія

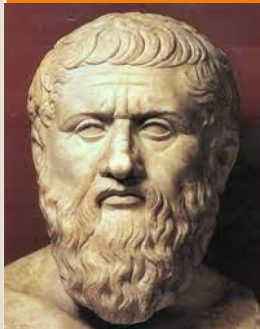
олігархія

охлократія

МАКІАВЕЛЛІЗМ

«Мета виправдовує засоби»

ПЛАТОН: істинне правління; царська влада; тиранія; аристократія; олігархія; законна демократія; незаконна демократія; тимократія

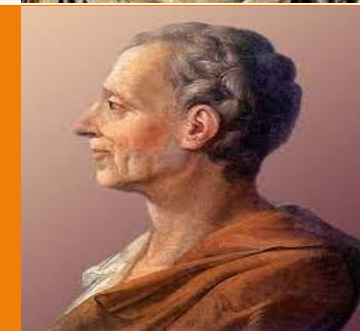
АРИСТОТЕЛЬ: правильні та неправильні форми правління

**Перші спроби типології
політичних систем
(форм державного
правління)**

Н.МАКІАВЕЛЛІ: правильні форми та їх спотворення

Ш.-Л.МОНТЕСКЬЄ: республіка (демократія або аристократія); монархія; деспотія

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

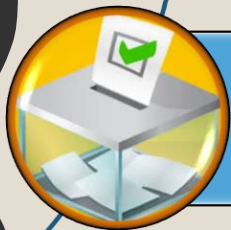
М. ВЕБЕРА

Традиційний тип

Харизматичний тип

Раціонально-
легальний тип

- ґрунтується на авторитеті традицій і звичаїв
- підвладні сприймають владу як належну, бо так було завжди, вони вірять у непорушність і святість здавна існуючих порядків
- найстійкіша легітимність, оскільки сталими є самі традиції і звичаї

Харизматичний тип легітимності:

- ґрунтується на вірі у незвичайні якості і здібності, винятковість правителя
- притаманний суспільствам з невисоким рівнем розвитку демократії і політичної культури
- нерідко виникає у кризові періоди
- свідомо культивується велич самої особи керівника

Раціонально-легальний тип легітимності:

- базується на переконанні у законності (легальності) й доцільності (раціональності) існуючої влади
- органи влади та їхні керівники обираються через демократичні процедури й відповідальні перед виборцями
- правлять не видатні особистості, а закони
- основний тип легітимності в сучасних демократичних державах

МАРКСИСТСЬКА ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Історія людства - зміна суспільно-економічних формацій

Первісно-
общинна

Рабовлас-
ницька

Феодальна

Капіталі-
стична

Комуні-
стична

суспільна
свідомість

надбудова

політика, релігія, мораль,
право

суспільне
буття

базис

економіка

МАРКСИСТСЬКА ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

РАБОВЛАСНИЦЬКА ДЕРЖАВА

- економічна основа - рабовласницький спосіб виробництва
- соціальна основа - класи рабів та рабовласників

- ✓ різні форми правління: монархія, аристократія, демократична республіка
- ✓ найтипівіша форма державного устрою - імперія
- ✓ політичні режими - авторитарний, деспотичний

ФЕОДАЛЬНА ДЕРЖАВА

- закріплення соціальної нерівності та відносин сюзеренітету - васалітету
- закріплення монополії феодалів на основні засоби виробництва та політичну владу
- затвердження власності на землю, як основи суспільства
- абсолютне політичне й соціальне безправ'я селян

форми правління: ранньофеодальна монархія, представницька монархія, абсолютна монархія і феодальна міська республіка

МАРКСИСТСЬКА ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

БУРЖУАЗНА ДЕРЖАВА

- економічна свобода стає основою для створення громадянського суспільства
- відносини між буржуазією і виробником - економічна залежність й економічна експлуатація з метою отримання прибутку
- майнова нерівність, різке розшарування суспільства, полюсна протилежність між бідністю і багатством породжують соціальні конфлікти
- закріплення на конституційному рівні інститутів і принципів демократії - парламентаризм, поділ влади, економічний, політичний та ідеологічний плюралізм, особисті та політичні права і свободи людини і громадянина

Основна форма - буржуазно-демократична республіка (формальна рівність громадян перед законом, права і свободи особи).

Відбувається поступове зростання ролі права, апарату держави, розширення сфери впливу та функцій держави.

СОЦІАЛІСТИЧНА ДЕРЖАВА

- провідна роль держави в економічному житті;
- держава повинна спиратися на широку народну соціальну базу і служити потребам трудового народу, забезпечувати справедливий розподіл результатів праці;
- відносини між класами у такій державі втрачають соціально-антагоністичний характер;
- працівники повинні залучатися до вирішення загальнодержавних справ і здійснювати контроль за діяльністю державного апарату.

Економічна основа - загальнонародна (державна) власність на засоби виробництва.

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Г. АЛМОНДА

1

- англо-американський тип

Канада, США, Велика
Британія, Австралія

2

- континентально-європейський тип

Франція, Німеччина,
Швейцарія, Італія

3

- доіндустріальний або частково
індустріальний тип

Африка і Латинська
Америка

4

- тоталітарний тип

Північна Корея,
В'єтнам, Куба

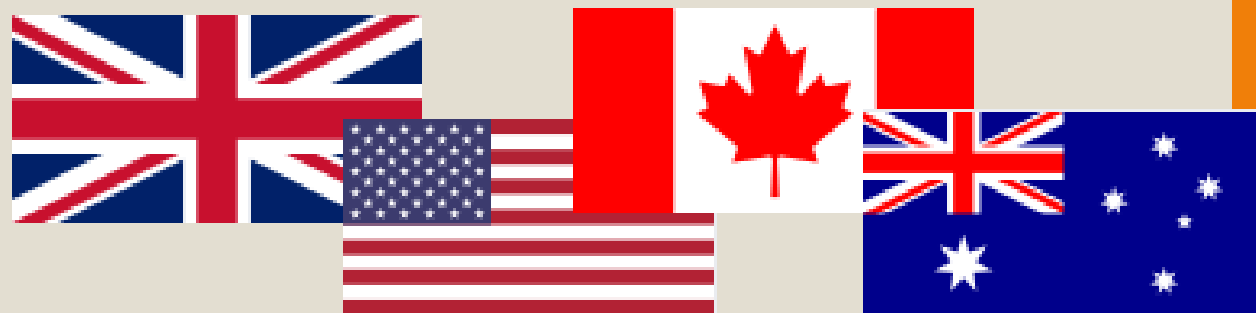
КОНТИНЕНТАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТИП

- змішана (сегментарна) політична культура: співіснування і взаємодія в політичній культурі елементів старих і нових культур, політичних традицій і форм політичної діяльності
- політичні партії вільно функціонують у межах існуючих конституційних норм, однак виступають іноді з різних, часом з протилежних ідеологічних позицій, які знаходять підтримку в суспільстві
- **змішаність, фрагментарність культури зумовлює політичну нестабільність** і може призводити до суттєвих змін політичної системи

АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ТИП

- **гомогенність (однорідність) політичної культури** (політичні цілі й засоби їх досягнення, основні політичні цінності поділяє більшість членів суспільства)
- взаємна **толерантність** громадян і політичної еліти
- оптимальний **розподіл влади** на законодавчу, виконавчу й судову гілки з чітко визначеними функціями
 - механізм **стримувань і противаг**
- наявність незалежних політичних партій, груп інтересів, ЗМІ, які відображають багатоманітність соціальних інтересів і функціонують на демократичних засадах

Політичні системи цього типу **стабільні, ефективні і здатні до саморегулювання.**

ДОІНДУСТРІАЛЬНИЙ АБО ЧАСТКОВО ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ТИП

- **неоднорідність політичної культури**, яка є сумішшю різноманітних і нерідко несумісних елементів — західних і східних, традиційних і сучасних цінностей, племінних, національних, расових, релігійних особливостей тощо
- труднощі комунікації і координації, різко відмінні політичні орієнтації, слабка диверсифікація ролей усіх ланок системи зумовлюють її **політичну нестабільність** і необхідність застосування насильства у здійсненні влади

ТОТАЛІТАРНИЙ ТИП

- **високий ступінь однорідності політичної культури**, єдності суспільства, соціальної і політичної активності громадян, який досягається недемократичними методами й засобами, головними з яких є тотальний ідеологічний вплив і насильство.

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Ж.БЛОНДЕЛЯ (ЗА ЗМІСТОМ І ФОРМАМИ УПРАВЛІННЯ)

1. **Ліберальні демократії**, які опираються на лібералізм у прийнятті державних рішень;
2. **комуністичні системи (авторитарно-радикальні)** з пріоритетом рівності соціальних благ і зневагою до ліберальних засобів їх досягнення;
3. **традиційні політичні системи**, які управляються олігархією і відзначаються нерівномірним розподілом соціальних і економічних благ;
4. **популістські політичні системи**, що переважають у країнах, які розвиваються, з авторитарними засобами управління;
5. **авторитарно-консервативні системи**, мета яких — збереження соціальної та економічної нерівності, але більш дієвими засобами.

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ЗА ХАРАКТЕРОМ І СПРЯМОВАНІСТЮ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

1. Командна політична система:

- об'єднання всіх елементів системи на основі бюрократичної централізації зверху навколо єдиного центру;
- прийняття центром рішень;
- усунення політичної опозиції;
- обмеження прав і свобод громадян;
- відсутність розподілу влади;
- відкрите насильство, репресії.

2. Змагальна політична система:

- політичний плюралізм;
- наявність багатьох центрів прийняття рішень;
- наявність механізму впливу на державну владу через групи тиску, які змагаються між собою;
- визнання рівності і гарантій прав людини;
- примус не є основним методом управління;
- захист конституційного ладу;
- ставлення до права як до цінності.

3. Соціопримирилива політична система:

- висунення на перший план соціальних проблем;
- використання методу компромісу;
- професіоналізм політичного управління;
- утвердження політичного плюралізму;
- високий рівень політичної культури;
- прагнення до утвердження соціального миру;
- постійне здійснення соціальних програм;
- високий рівень захисту прав людини.

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ЗА ТИПОМ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

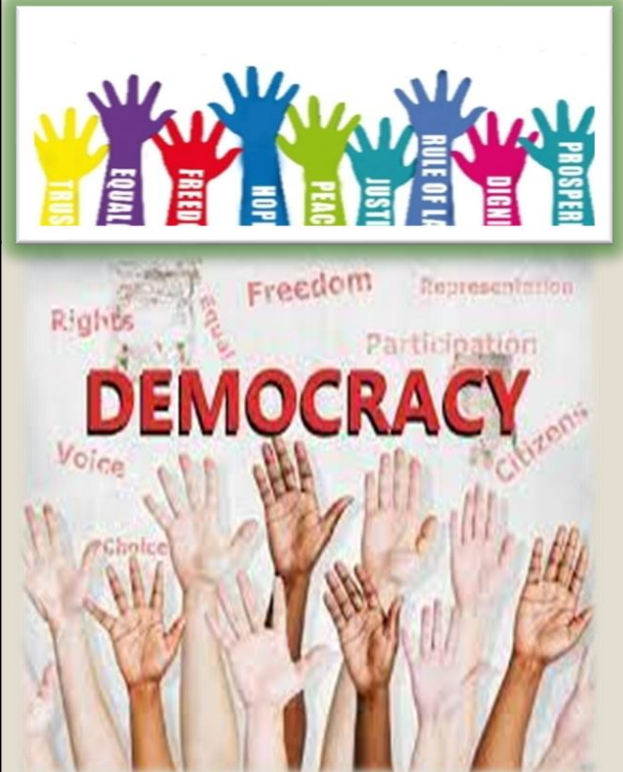
Характер політичного режиму

Рівень розвитку громадянського суспільства

Демократичні політичні системи є плюралістичними:

- політичні партії і групи інтересів представляють усю багатоманітність соціальних інтересів;
- влада ґрунтується на демократичних принципах і здійснюється як безпосередньо самим народом, так і його уповноваженими в різних формах **прямої і представницької демократії**

Недемократичні політичні системи

«АВТОКРАТІЯ» (від грец. *autokratia* - самовладдя, самодержавство) - необмежена влада однієї особи або кількох осіб

авторитарні

слухняність

XX ст.

тоталітарні

поклоніння

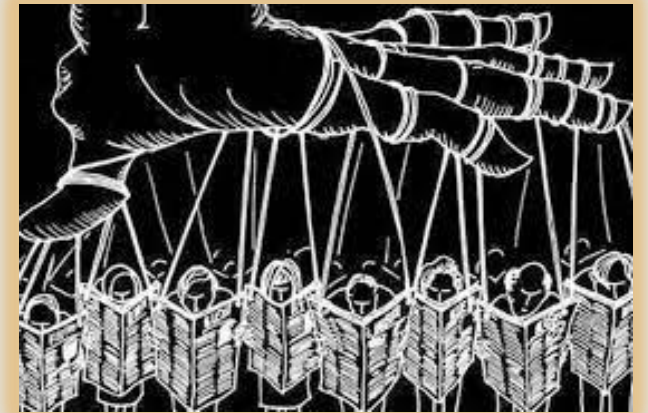
АВТОРИТАРНІ ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ

- ✓ Можуть функціонувати партії та інші політичні об'єднання, проводитися вибори до представницьких органів влади, існувати певною мірою незалежні засоби масової інформації тощо.
- ✓ Заперечується поділ державної влади, реальні важелі управління державою і суспільством зосереджуються в руках однієї особи або групи осіб, які очолюють виконавчу владу і вдаються до насильства.

TOTALITARНІ ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ

- ✓ одержавлення усіх сфер суспільного життя
- ✓ заперечення багатопартійності
- ✓ зрощення апарату єдиної правлячої партії з державним апаратом
- ✓ зосередження державної влади в руках вищого партійного керівництва, яке контролює діяльність усіх елементів політичної системи за допомогою:
 - всеосяжного ідеологічного впливу на суспільство
 - використання насильства, у тому числі в його крайніх формах — масових репресій, фізичного знищення політичних суперників, переслідування інакомислення

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ С. ХАНТИНГТОНА

«Найбільш значущі
конфлікти глобальної
політики
розгортатимуться між
націями і групами, що
належать до різних
цивілізацій»

ПЕРЕХІДНИЙ ТИП ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

ПЕРЕХІДНІ

- Політичні системи багатьох **країн, що розвиваються**, та **соціалістичних у минулому** країн, які **переходять**
 - від тоталітаризму до авторитаризму,
 - від авторитаризму до демократії

ПРОМІЖНІ

- «Частково демократичні» політичні системи країн, що **розвиваються**, сполучають елементи:
 - тоталітаризму і авторитаризму,
 - авторитаризму і демократії.

ІНШІ ТИПОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

За характером
взаємодії з
навколишнім
середовищем

закриті

відкриті

За структурною
диференціацією
(Г.Алмонд-
Б.Пауел)

примітивні

традиційні

сучасні

За ставленням
до політичної
реальності

консервативні

реформаторські

реакційні

**ДЯКУЮ ЗА
УВАГУ!**